

Kleine Karekiet / Bosrietzanger

Zijn de tabellen van Walinder c.s. bruikbaar in Nederland?

B.J.Speek

Inleiding

Het SBB-natuurreservaat "De Oude Rijnstrangen", gelegen tussen Zevenaar en Pannerden, wordt gevormd door enkele oude rivierlopen van de Rijn. Het bevat veel rietvelden en oude griendbosjes; een ideale broedgelegenheid voor Kleine karekieten en .....Bosrietzangers.

Toen we daar in 1963 begonnen vogels te ringen was het onderscheid tussen de genoemde soorten nogal eens moeilijk en soms moest een exemplaar ongeringd worden losgelaten omdat de soort niet te bepalen was. Door veel ervaring werd het determineren gemakkelijker, maar heel vaak moesten toch weer alle bekende kenmerken worden nagelopen om de soort te kunnen vaststellen. Kortom, het bleef (en blijft) lastig.

Daarom probeerde ik een onderscheidingstabel samen te stellen, die berustte op maten. Het vaststellen van een maat is namelijk gemakkelijker dan het bepalen van een kleur. De subtiele kleurverschillen tussen Kleine karekieten en Bosrietzangers zijn vaak moeilijk te zien.

Onderzoek

Uit diverse publikaties werden kenmerken gezocht waarbij de maten van de beide soorten van elkaar verschillen. Bij al die kenmerken bestaat er een ruime overlap van de maten, maar door een drietal kenmerken te combineren werd gepoogd de overlap te verkleinen.

De keuze viel op de formule:

vleugellengte : (notchlengte x snavellengte)

Na enkele jaren bleek dat mijn aantallen veel te klein waren om daarmee betrouwbaar onderzoek te verrichten. Daarom werd hulp gezocht bij enkele ringers, die jaarlijks grote aantallen van deze soort ringen.

De collega's B.v.d.Brink en K.Terpstra werden bereid gevonden gegevens te verzamelen. Na het verwerken van de gegevens over het jaar 1988 bleek het volgende:

1. De maten van 1kj en nalkj vogels verschilden. We zouden dus twee verschillende tabellen moeten maken.
2. Er bleek te veel overlap te zijn om de gekozen formule te kunnen gebruiken.

Tijdens ons onderzoek kregen we twee vergelijkbare studies in handen:

- a. Swelm, N.van & P.de Knijf, 1984.
Een nieuwe methode voor het onderscheiden van Bosrietzanger, Kleine Karekiet en Struikrietzanger in de hand.
Rapport ringonderzoek Oostvoorne e.o. 1983:23-26.
(Dit onderzoek stoelt helaas op zeer weinig exemplaren)
- b. Walinder, G., L.Karlisson & K.Persson. 1988.
A new method for separating Marsh Warblers (*Acrocephalus palustris*) from Reed Warblers (*Acrocephalus scirpaceus*).
Ringing & Migration 9:55-62.

Daar de formule (vleugellengte : (notchlengte x snavelengte)) onvoldoende bruikbaar was gebleken probeerden we de tabellen van Walinder c.s., gevuld met onze metingen uit 1988. De conclusie was dat wij veel meer overlap kregen dan Walinder c.s..

De oorzaak daarvan is waarschijnlijk gelegen in de volgende feiten:

- Walinder c.s. vingen vogels uit een noordelijker gelegen broedgebied dan het onze. Het is mogelijk dat die vogels langere vleugels hebben dan de Nederlandse broedvogels.
- Walinder c.s. vingen tussen 21 juli en 15 september in Falsterbo. Hoewel er op korte afstand van hun ringplaats rietvelden voorkomen, waardoor ze de kans liepen vrij jonge vogels te vangen, zullen de vogels, die ze op de bekende vangplaats bij de vuurtoren vingen, toch hoofdzakelijk exemplaren zijn geweest, die startklaar waren voor de trek en dus volledig uitgegroeide slagpennen hadden.
- Wij vingen onze vogels tussen 16 mei en 13 oktober in de broedterreinen. We hadden daarbij kans jonge vogels te vangen met slagpennen, die nog niet helemaal uitgegroeid waren. De eerste jonge vogel werd op 1 juli gevangen.

- In de loop van het vangseizoen hebben we zeker ook trekkers gevangen uit noordelijke streken. Kortom, ons materiaal is vermoedelijk minder homogeen dan dat van Walinder c.s..

Het meten van de vleugellengte is een moeilijke zaak. Tussen ringers onderling kunnen verschillen voorkomen van 2mm en meer, gemeten aan dezelfde vogel! Daarom herlazen we nog eens het artikel:

Berthold, P. & W. Friedrich 1979.

Die Federlänge: Ein neues nützliches Flügelmaß.

Die Vogelwarte 30, 1979: 11-21.

Daaruit blijkt dat het meten van de lengte van de 3e grote slagpen een meer betrouwbare maat oplevert dan het meten van de vleugellengte.

We besloten het meten in 1989 te herhalen en dan van alle vogels, behalve de vleugel- en de notchlengte, ook de lengte te meten van de 3e grote slagpen, volgens de methode van Berthold & Friedrich.

Bij het uitwerken van de gegevens van 1989 bleken de tabellen, waarin de lengte van de 3e grote slagpen en de lengte van de notch tegen elkaar waren uitgezet, nog meer overlap te vertonen dan wanneer de lengte van vleugel en notch tegen elkaar werden uitgezet.

Daarom keerden we toch maar terug naar de tabellen van Walinder c.s. en vulden die met onze maten uit 1988 en 1989.

Speek begon 6-8 weken eerder dan v.d.Brink en Terpstra en hield 6 weken eerder op. Naar verhouding ving hij dus meer oude vogels. (zie Tabel 1) Terpstra en v.d.Brink ving hun vogels in de uitgestrekte rietvelden bij Elburg, waar de kans op Bosrietzangers veel kleiner is dan in de vriendbosjes van de Oude Rijnstrangen.

Resultaten

Tabel 1 Aantallen gemeten vogels

	v.d.Brink	Speek	Terpstra	totaal	<u>Walinder</u>
kl.kar. 1kj	966	179	1246	2391	1362
kl.kar. na1kj	268	171	405	844	428
kl.kar. totaal	1234	350	1651	3235	1790
bosr.z. 1kj	82	60	186	328	556
bosr.z. na1kj	11	73	21	105	87
bosr.z. totaal	93	133	207	433	643
aantal ex.	1327	483	1858	3668	2433

Tabel 2 Vangtijden

	eerste vangdag	laatste vangdag
v.d.Brink	01 juli	12 oktober
Terpstra	14 juli	13 oktober
Speek	16 mei	24 augustus
Walinder	21 juli	15 september

Tabel 3 BOSRIETZANGER - gemiddelde vleugellengte

	v.d.Brink	Speek	Terpstra	gem.	<u>Walinder</u>
1kj	69.5	69.3	70.0	69.7	70.3
na 1kj	70.7	70.3	70.4	70.4	70.8

Tabel 4 KLEINE KAREKIET - gemiddelde vleugellengte

	v.d.Brink	Speek	Terpstra	gem.	<u>Walinder</u>
1kj	66.6	66.1	66.2	66.3	67.1
na 1kj	67.1	67.3	67.0	67.1	67.6

	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	
14							1									14
								1								
13					1	5	7	8	6	5	2					13
							1	2	3	4	1	1				
12		1		3	16	29	64	82	75	36	27	2				12
		1		1	3	14	23	30	33	14	2					
11			5	20	56	171	172	250	166	55	19	4				11
						1	1	18	38	30	45	21	9	1	6	
10		3	11	31	84	171	178	141	73	16	2	3				10
						1		1	6	17	19	23	12	3	1	
9				7	4	11	4	9	1	1	3	1				
			1	8	8	15	12	5	1	2	2	3	16	4		9
8						1	2	1	5	1		1	2			
							2	5	9	13	8	3	1			8
	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	

notchlengthe (mm)

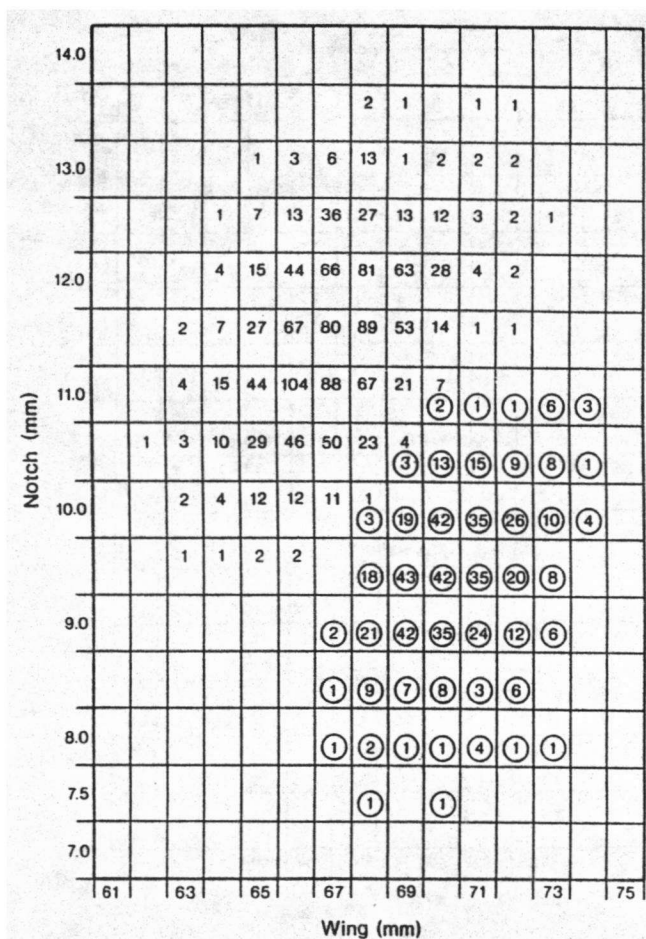
vleugellengte (mm)

KLEINE KAREKIET / BOSRIETZANGER - 1kj

In Nederland gemeten vogels   aantal

Getallen zonder cirkels zijn Kleine karekieten   2391

Getallen met cirkels zijn Bosrietzangers   328

KLEINE KAREKIET / BOSRIETZANGER - 1kj

Tabel van Walinder	aantal
Getallen <u>zonder</u> cirkels zijn Kleine Karekieten	1362
Getallen <u>met</u> cirkels zijn Bosrietzangers	556

	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	
14								2	2							14
						1				1	1	2				
13					2	7	18	36 (1)	50	19	18	5	2		(1)	13
						2	5	6	9	4	6					
12				5	21	50	54	97 (1)	86	47	24	4	2		(1)	12
						6	4	15	15	4	4	2				
11		1		3	15	39	19 (1)	49 (1)	29	13 (2)	4 (1)	(2)	(7)			11
				1	1	2	3	4		1	(1)		(1)	(1)		
10					3	8	2 (1)	4 (1)	2 (4)	2 (8)	(13)	(13)	(7)	(4)	(1)	10
										(2)	(2)	(1)				
9						1			(3)	(3)	(7)	(9)	(3)		(1)	9
8									(1)							8
	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	

vleugellengte (mm)

KLEINE KAREKIET / BOSRIETZANGER - na1kj

In Nederland gemeten vogels	aantal
Getallen <u>zonder</u> cirkels zijn Kleine karekieten	844
Getallen <u>met</u> cirkels zijn Bosrietzangers	105

15.0			1																	
																				1
14.0				2	1	6	7	6	2	3										
				4	5	13	14	17	5	4	1									
13.0		1	3	6	13	26	31	19	12	5	2									
			1	9	16	12	22	9	5	4	2									
12.0		1	1	11	12	32	15	12	6	1										①
			1	1	7	6	8	7	3											①
																				①
11.0		1	1	3	8	1			①	①	⑤	④	③	①						
									④	②	②	④	③	①						
10.0									②	⑧	⑦	⑥	③	①						
									①	④	⑤	③	④	①						
9.0																				
8.5																				
8.0																				
	62	64	66	68	70	72	74	76												

Wing (mm)

KLEINE KAREKIET / BOSRIETZANGER - nalkj

Tabel van Walinder	aantal
Getallen <u>zonder</u> cirkels zijn Kleine karekieten	428
Getallen <u>met</u> cirkels zijn Bosrietzangers	87

Conclusie:

Het gebruik van de tabellen van Walinder c.s., zoals beschreven in Ringing & Migration 9:55-62, June 1988, is voor Nederland niet aan te bevelen.

Dankwoord

B.v.d.Brink en K.Terpstra verrichtten het leeuwendeel van het veldwerk. Zonder hen was het niet mogelijk geweest dit onderzoek uit te voeren.

Literatuur

- Berthold, P & W.Friedrich (1979)
Die Federlänge: Ein neues nützliches Flügelmaß.
Die Vogelwarte 30:11-21.
- Dorsch, H. (1979)
Möglichkeiten der Unterscheidung von Teich- und Sumpfrohrsänger anhand morphologischer Merkmale.
Der Falke 26:405-419.
- Dorsch, H. (1981)
Morphologische Maße von Sumpf- und Teichrohrsänger (*Acrocephalus palustris* (Bechst.) und *A.Scirpaceus* (Herm.)).
Zoologische Abhandlungen staatliches Museum für Tierkunde in Dresden.
Band 37, No.2:33-66.
- Dorsch, H. (1983)
Vergleichende Untersuchungen von Körpermaßen einer ungarischen und einer Leipziger Teichrohrsänger-Population.
Zoologische Abhandlungen staatliches Museum für Tierkunde in Dresden.
Band 39, No.5:67-69.
- Jenni, L & R.Winkler (1989).
The featherlength of small passerines: a measurement for winglength in live birds and museum skins.
Bird Study 36:1-15.
- Jensen, H. (1971)
Artbestemmelse af Rør- og Karsangere med særligt henblik på ungfuglene.
Danske Fugle 23:22-28.
- Leisler, B. (1972)
Artmerkmale am Fusz adulter Teich- und Sumpfrohrsänger (*Acrocephalus scirpaceus*, *A.palustris*) und Ihre Funktion.
Journ. für Orn. 113:366-373.
- Leisler, B. & H.Winkler (1978)
Zur Unterscheidung von Teich- und Sumpfrohrsänger (*Acrocephalus scirpaceus*, *A.palustris*).
Journ. für Orn. 119:340-342.
- Leisler, B. & H.Winkler (1979)
Zur Unterscheidung von Teich- und Sumpfrohrsänger (*Acrocephalus scirpaceus*, *A.palustris*).
Die Vogelwarte 30:44-48.

Swelm, N & P. de Knijf (1984)

Een nieuwe methode voor het onderscheiden van Bosrietzanger, Kleine karekiet en Struikrietzanger in de hand.

Rapport ringonderzoek Oostvoorne e.o. 1983:23-26.

Walinder, G, L.Karlsson & K.Persson (1988)

A new method for separating Marsh Warblers (*Acrocephalus palustris*) from Reed Warblers (*A.scirpaceus*).

Ringling & Migration 9:55-62.

